

bilo vzrok katastrofe, ker sta prevelika previdnost in metodičnost na zavezniški strani še stopnjevali učinkovitost načina vodenja nemških poveljnikov. Toda še nekaj, kar avtor upravičeno poudarja kot še pomembnejše: ardenska ofenziva je povzročila, da je Rdeča armada lahko zelo hitro zlomila nemško fronto na Visli. Zato je Stalin, kot nadaljuje Jung o tem še vedno kontroverz-nem vprašanju, na jaltski konferenci od 4. do 12. februarja lahko prisilil Roosevelta in Churchilla v koncesije, ki jim je treba pripisati odločilen pomen v političnem razvoju po vojni.

Pričujoča raziskava ni toliko povzetek doslej znanih dejstev in poteka, tem-več je bolj izraz utemeljene razširitve in poglobitve znanja o nastanku in po-teku ardenske ofenzive. Kljub temu pa je opaziti, da nekatera, resda postran-ska, vprašanja ne izražajo zadnjih izsledkov raziskovanja, ker se je tisk knjige očitno zelo zavlekel. Prav tako se npr. postavlja vprašanje, če se zlasti pri vojnem dnevniku podobnemu prikazu poteka ardenske ofenzive morda ne bi dalo še bolj osvetliti dogajanje in zapletenost vzročnih povezav z drugačno razvrstitvijo gradiva ali s podrobnejšo obravnavo reakcije zaveznikov.

Te in podobne pripombe pa ne zmanjšujejo vrednosti v celoti uspele pred-stavitve, ki poleg številnih fotokopij in preglednih kart obsega tudi obsežen in skrbno izbran dodatek dokumentov, ki zajema doslej neobjavljene arhivske dokumente, med njimi za čas od 22. julija do 2. novembra 1944 posebej bogat osebni vojni dnevnik generala letalstva Kreipeja kot šefa generalštaba letal-skih sil.

Josef Schröder

Manfred Rauchensteiner, Der Sonderfall. Podnaslov: Die Besatzungszeit in Österreich 1945—1955, Wien-Graz-Köln 1979, 416 str.

Vsebino knjige opredeljuje že v podnaslovu zajeta problematika, namreč po-ložaj Avstrije in Avstrijcev v času zavezniške zasedbe v letih 1945—1955. O tem okviru podaja avtor več opozoril o problemu obnove avstrijske državnosti v letih druge svetovne vojne, še zlasti pa bi opozorili na orise položaja po po-sameznih avstrijskih deželah v dneh razpada tretjega rajha, ustalitev zavezni-ških zasedbenih con (skupaj z Dunajem), politiko vsake od štirih zasedbenih sil (ZDA, ZSSR, Velike Britanije in Francije) do avstrijskega vprašanja v okvi-ru njihovega globalnega nastopanja ter sledeče »hladne vojne«, in končno proces, ki je vodil do podpisa »pogodbe o vnovični vzpostavitvi neodvisne in de-mokratske Avstrije« 15. maja 1955.

Razumljivo imajo v tako zastavljeni knjigi svoje mesto vprašanja, ki zade-vajo Jugoslavijo, ter v letih 1945—1949 odprto koroško vprašanje. Eno takih je na primer opozorilo na pri nas ustanovljene avstrijske bataljone, ki so po vrnitvi v domovino dobili v sovjetski zasedbeni coni Avstrije funkcijo pomož-nega orožništva. Beremo, da so se povsod tam, kjer so bili ti bataljoni, izbolj-šale varnostne razmere. Izvemo tudi, da je Adolf Schärf, eden prvakov socia-listične stranke ter prihodnji predsednik republike Avstrije v majskih dneh 1945 predvideval morebitno vnovično postavitev zahteve po »slovanskem ko-ridorju« (kot je znano, je bila zahteva te vrste prvič postavljena po prvi sve-

tovni vojni), ki bi tekkel med Madžarsko in Avstrijo. Rauchensteiner pripominja, da je Schärfova misel našla potrditev v sočasnem češkoslovaškem tisku.

Ko Rauchensteiner omenja umik enot Jugoslovanske armade s Koroške maja 1945, opozarja na takratni pritisk velesil na Jugoslavijo. Meni celo, da so bile tedaj enote JA na Koroškem — pod poveljstvom tretje ukrajinske fronte maršala Tolbuhina ter da je prišlo do jugoslovanskega umika s Koroške na izrecno Stalinovo zahtevo (menim, da tu Rauchensteiner napačno interpretira dejstvo, da je bila ZSSR pripravljena prepustiti Jugoslovanom v upravo del avstrijskega ozemlja v svoji zasedbeni coni).

In če sežemo nekoliko širše, potem se bomo ob branju knjige ustavljali tudi ob orisih južnotirolskega vprašanja ter ostalih odprtih mejnih vprašanjih.

Tako naj omenimo, da je po zlomu nacizma na Salzburškem živa misel o priključitvi berchtesgadenskega konca Avstriji pa tudi težnja po svobodnem avstrijskem dostopu do Trsta. Ne da bi se nadrobneje spuščali v ta ter druga v knjigi zajeta vprašanja, naj omenimo, da je bilo po zlomu nacizma v Avstriji opaziti težnjo po pregonu rajhovskih Nemcev. Šlo je za težnjo, ki naj bi bila vključena v tedanje denacifikacijske ukrepe, ti pa naj bi potegnili črto čez rjavo preteklost.

Najbolj nas seveda zanima, kaj Rauchensteinerjeva knjiga prinaša o koroškem vprašanju. O Britancih kot zasedbeni zavezniški sili na avstrijskem Koroškem beremo, da je bila njihova pozornost usmerjena na zavarovanje avstrijsko-jugoslovanske meje, »predvsem pa na zavarovanje tržaškega prostora«. Bili so tudi prepričani, da edina nevarnost, ki grozi Avstriji, prihaja »z juga«, poleg tega pa se jim je kazala »jasna soodvisnost tržaškega in koroškega vprašanja«. Po podanih opozorilih je bilo za britansko politiko značilno, da je v primeru oboroženega konflikta z Jugoslavijo (vsaj v začetku) računala tudi na zajeto nemško vojsko. Tako so Britanci v prvih mesecih pustili dvanajst vojaško organiziranih nemških polkov skupine generala Noeldehna ter brigado Aldrian. Med britanskimi ukrepi je bila tudi uveljavitev takoimenovane »zaporne cone« vzdolž celotne južne koroške meje. Poleg vsega pa so Britanci pripravili še nadroben operacijski načrt, imenovan Larwood, namenjen obrambi Julijske Krajine in Koroške. Ostalo pa ni le pri tem, ampak tudi pri preskusu neposrednih vojnih priprav; pri vsej tej dejavnosti pa je bil dan Slovenskemu primorju večji poudarek kot pa Koroški.

Ko avtor omenja pričetek pogajanj za sklenitev avstrijske državne pogodbe z Avstrijo januarja in februarja 1947, pravi, da je na njih Jugoslavija »šokirala z zahtevo po odstopitvi južne Koroške in mejnih delov Štajerske«. General M. Clark, ameriški opolnomočenec na konferenci, je v tej zvezi označil jugoslovansko zahtevo kot »tipičen Balkan«. In še en zahodni glas: 29. januarja 1947 je v londonskem parlamentu lord Pakreham celo izjavil, da jugoslovanska zahteva ni vredna niti papirja, na katerem je bila napisana.

Zatem Rauchensteiner omenja uspeh jugoslovanske diplomacije, ki ji je uspelo doseči odstop Hansa Piescha, tedanjega koroškega deželnega glavarja ter sočasnega člana avstrijske londonske delegacije. Pri tem avtor omenja podporo, ki so jo Pieschu dajali Francozi (francoski zastopnik v zavezniškem svetu na Dunaju, general Cheriér je izjavil, da je Piesch podpiral koroške partizane).

Vendar pa je bilo med britanskimi imperialnimi prizadevanji ter siceršnjo realnostjo, v kakršno je postavil Veliko Britanijo konec druge svetovne voj-

ne, že prevelik razkorak: posledica so bila prizadevanja po zmanjšanju britanske vojaške navzočnosti na Koroškem in Štajerskem. V ta okvir tudi spada težnja iz oktobra 1947, po kateri naj bi avstrijsko orožništvo prevzelo varovanje avstrijsko-jugoslovanske meje.

Razumljivo se Rauchensteinerjeva knjiga dotika tudi kominformovskega spora ter njegove vplivnosti na nadaljnje razreševanje jugoslovansko-avstrijskega obmejnega spora. Pri tem avtor poudarja, da se je Komunistična stranka Avstrije v tem sporu postavila na stran Moskve, medtem ko je koroška partijska organizacija »grupirana okrog ‚Osvobodilne fronte za Koroško‘ ... glasovala za Tita« (pri tem ima Rauchensteiner v mislih koroške komuniste slovenske narodnosti, ki so v sporu večinsko podprli KPJ, medtem ko je koroško deželno vodstvo KPA ostalo na strani Kominforma). V nadaljevanju najdemo Osvobodilno fronto za Slovensko Koroško označeno za »slovensko separatistično organizacijo«. Ob vsem tem pa bi vsekakor želeli vedeti, od kod Rauchensteinerjeva trditev o obstoju »treh proavstrijskih slovenskih organizacij« na Koroškem. Kolikor je znano, je bil v povojnih letih ob Osvobodilni fronti leta 1949 ustanovljen še Narodni svet koroških Slovencev, organizacija, ki se je idejno naslonila na predvojno Politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem. Pa ne, da je treba pod tretjo slovensko organizacijo razumeti takoimenovani »Bund der österr. Slowenen«, mrtvorojeno dete koroške deželne vlade iz let 1945—1946, ki naj bi po zamisli ustanoviteljev zajelo vse južnokoroške Nemce(!) in Slovence. Kljub vsem vladnim prizadevanjem pa je Bund štel le nekaj posameznikov.

Med ostalimi, v knjigo zajetimi vprašanji, ki utegnejo bralca še posebej pritegniti, so tudi opozorila o problematiki denacifikacije na avstrijskem prostoru.

Tone Zorn